

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
 איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
 מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת שמות תשפ"ב | גליון מס' 324

מעיקרה. וממילא, אין המצרים נחשבים כעבדיו ומשכך, יכולים הם לשלוט על ישראל, עד שיהיו נטמעים ביניהם לעולם.

אלא שאף לו יהא כדבריו, הלא בבוא יעקב ובניו מצרימה, התברר למפרע כי לא היה יוסף עבד כלל וכלל, רק גונב מארץ העברים. ומה יועיל בכך, שיחדש את הגזירה, שאין עבד מולך במצרים. לכן אמרו חכמים, שעשה עצמו כאילו לא ידע את יוסף. דהיינו, כאילו ואינו יודע, שהאמת היא כי יוסף הוא בנו של יעקב ואינו עבד.

אך עדיין לא יובן, מה יועיל פרעה בטענתו זו, אחר שכל בני עמו יודעים היטב, כי יוסף הוא בנו של יעקב.

ויש לומר כי פרעה טען בפניהם, על פי מה שנפסק ב'שולחן ערוך', (חושן משפט, סימן רעט סעיף ד), כי על אף שקיימא לן (כבא בתרא קלד), 'האומר בני זה נאמן', מכל מקום אם אמר כך בשעה שעבר על בית המכס, ולאחר מכן יחזור ויטען 'עבדי הוא', נאמן הוא בדבריו האחרונים. משום שאנו תולים שלא אמר בתחילה בני הוא, אלא כדי להבריחו מן המכס.

והוא הדין, טען פרעה, שמה שקרא יעקב ליוסף - 'בני', אינו מוכיח שהוא אכן בנו. כי שמא רצה שיוסף שהיה שליט במצרים, יכלכלהו בשנות הרעב. ורק לכן, החשיבו כאילו הוא בנו. אך אליבא דאמת, יוסף אינו אלא עבד.

(זרע שמשון פרשת שמות, מאמר ד)

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף. ויאמר אל עמו... הבה נתחכמה לו... וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם.

(שמות א ח - יא)

ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף.

ויקם מלך חדש - רב ושמואל. חד אמר, חדש ממש. וחד אמר, שנתחדשו גזירותיו. אשר לא ידע - עשה עצמו כאילו לא ידע. (שמות א ח וס"ג, מגמלא סוטה יא.)

שומה עלינו להבין, את משמעותה של הלשון 'שנתחדשו גזירותיו'. אם רצונו לומר, שגזר גזירות חדשות, היה לו לומר כן להדיא. מדוע אחז בלשון 'נתחדשו', שמשמע כאילו היו גזירות ישנות, אשר נשכחו והוא חידשן.

עוד יש לדקדק, אם אכן הכיר המלך את יוסף, מה הועיל לו, מה שעשה עצמו כאילו לא הכירו. הלא יוסף היה ידוע ומפורסם לכל. ועוד, שיותר נכון היה לומר, אשר לא זכר את יוסף. אך מה עניינה של 'ידיעה' לכאן.

אלא יבוארו הדברים, על פי מה שכתב בספר 'עשרה מאמרות' (מאמר אם כל חי, חלק א סימן ח), כי היתה זו השגחה מיוחדת, מאתו יתברך שמו, שיוסף ישלוט על מצרים, טרם שישלטו המה על בני ישראל. כי לולא כן, היו שוקעים בטומאת מצרים, עד שלא היו יכולים לצאת משם לעולם. אולם, אחר ששלט יוסף על המצריים, הריהם נחשבים כעבדיו. או אז, אף שהשתעבדו בבני ישראל ולקחום לעבדים, הלא 'מה שקנה עבד קנה ורבו'. וממילא, נעשו כל בני ישראל, עבדים ליוסף ולא למצרים.

והנה פרעה, ידע אף הוא מסוד זה. אלא שהוא בא לחדש גזירה ישנה, שהיתה כתובה בעבר בנימוסי מצרים, כי אין עבד מולך, (ראה בראשית רבה פט ט). זאת, כדי להראות לכולם שמלכותו של יוסף, אשר היה 'עבד לשר הטבחים' (בראשית מא יב), היתה מנוגדת לנימוסי המדינה ובטילה היא

ההכרחית והכוללת, לא היתה כי אם, 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם'. אלא שאם לא יהיו זכאים, מחמת שיפרו ברית מילה, אזי תתווסף עליהם גם גזירת השעבוד, 'ועבדום וענו אותם'.

אשר על כן, שבט לוי שקיימו ברית מילה גם בארץ מצרים, כמו שמפורש (דברים לג ט), 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו', אכן לא התקיימה בהם, אלא הגזירה ההכרחית, 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם'.

בדרך זו נוכל להוסיף ולבאר, מדוע האריך הפסוק לומר, 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם'. הלא אם יהיו גרים, וודאי שיהיו בארץ לא להם. וכי יש אדם גר בארצו שלו. ולדברינו ניתן לומר, כי גזירת המקום היתה, שיהיו גרים בארץ, באופן שיהיו ניכרים בה, שהיא לא להם. והיינו, על ידי שיהיו שונים ומשונים, מכל יושבי הארץ ההיא, מחמת מילתם.

אך אם יבטלו סימן היכר זה, ושוב לא יהיה ניתן להבחין, כי הם בארץ לא להם, אזי ייאלצו לקבל עליהם גם את גזירת השעבוד, 'ועבדום וענו אותם'.

(זרע שמשון פרשת שמות, מאמר יג)

הלכתא כנהמנ?

בשעה טובה ומוצלחת

עורך דין, בייל ארבעים בערך, מאחת הערים הגדולות בארץ. היה עדיין זה רווק.

זיכה אותו הש"ת, להתוודע לכוחו de הצדיק, והחל לקבל בקביעות את השלינונות 'זרע שון החפואר, ודלנוה בהם.

תקופה לאחר מכן, זכה למצוא בס"ס חסידות את זיוויו בעשה טובה וחובלת.

ברכת כל החסידים, שיזכה להקים בית נאמן בישראל, כן עדי עדי, ולראות דורות ישרים וחוכמים, זרע כר ה', שיעשו נחת דקדוה לאורך ימים וינים טובים. אכ"ר.

יש לבאר את הפסוקים כמין חומר, על פי דרשת חכמים (ברכות גה), 'מפני מה מת יוסף קודם אחיו, לפי שנהג עצמו ברבנות'. פירוש, שהתקצרו ימי חייו של יוסף, מחמת הנאותו מן הרבנות, שלקח לעצמו יותר מן הראוי. לאור זאת הדעת נותנת, כי כשם שריבוי הנאה ממעט את ימי הטובה, על אחת כמה וכמה, שריבוי הסבל, ימעט את ימי הצער והעינוי.

והנה פרעה יעץ לעמו, להכביד את עולם על בני ישראל, כדי שלא יעלו מן הארץ. אך לא ידע, כי אדרבה. ככל שיכבידו עליהם את עול השעבוד, כך יפחיתו מהם את ימי גלות וימהרו את צאתם ממצרים. ואכן כך היה, שקושי השעבוד קיצר את ימי הגלות, מארבע מאות ושלושים שנים, למאתיים ועשר שנים בלבד. וכמו שכתבו המפרשים.

זהו מה שאמר הכתוב, 'אשר לא ידע את יוסף', שלא ידע את סיבת מיתתו של יוסף לפני אחיו, מחמת ריבוי הנאת הרבנות. וכיון שלא ידע סוד הדבר, לכן טעה וקרא לעמו, שישתעבדו בבני ישראל וכיבדו עולם עליהם, יותר ויותר.

(זרע שמשון פרשת שמות, סוף מאמר ד)

למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלתיכם. (שמות ה 7)

לכו לסבלותיכם - לכו למלאכתכם, שיש לכם לעשות בבתיכם. אבל מלאכת שיעבוד מצרים, לא היתה על שבטו של לוי. (ד"ס טז)

מקשים המפרשים, איך יתכן שלא היתה על שבט לוי, מלאכת שעבוד מצרים. הלא גם הם בכלל זרע אברהם, שנגזרה עליו גזירת ברית בין הבתרים, 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם', (בראשית טו יג).

ויש לומר בהקדם דברי המדרש (שמות רבה א ח), שכיון שהפרו ישראל ברית מילה, לכן החלו המצרים לשונאם והשתעבדו בהם. ואף כאן יש לנו לשאול, וכי אם לא היו מפרים ברית מילה, לא היו המצרים משתעבדים בהם. הלא כבר נגזרה הגזירה, בברית בין הבתרים.

אלא על כורחנו, צריכים אנו לומר, כי הגזירה

